

Teken houden ook van vogels

Onderzoekers van Wageningen Universiteit, Universiteit Utrecht en het RIVM hebben hun handen vol aan de teek. Hij mag dan wel klein zijn, het is een ongelooflijke lastpak die menig buitenmens de stuipen op het lijf jaagt. Een keer in de maand worden op vaste plekken teken opgespoord die naar de onderzoeksinstituten worden opgestuurd. Sinds kort zijn ook vogelaars actief bij het opsporen van teken bij vogels.

Carla van Lingen

Nu is de ene teek de andere niet en niet elke teek heeft dezelfde voorkeur voor z'n gastheer. Zo kan het voedsel van teken bestaan uit bloed van zoogdieren, reptielen én vogels, maar er zijn ook alleseters bij zoals de schapenteek, (*Ixodes ricinus*) die niet alleen schapen op het menu heeft staan.

De gastheerkeus verschilt van het stadium waarin de teek verkeert. Teken kennen vier levensstadia: ei, larve, nimf en adult (volwassen

teek). De larven van de schapenteek parasiteren vooral op muizen; de nimfen soms ook op muizen. Zij hebben een voorkeur voor ratten, egels, konijnen, hazen, katten, honden, vogels of mensen. Volwassen vrouwelijke teken parasiteren op honden, reeën, herten, runderen, schapen, varkens én mensen. In elk van die drie stadia nemen ze maar één bloedmaaltijd en gaan vervolgens in een soort winterslaap, de zogenoemde diapauze. Als de larve een besmetting oploopt, dan kan de nimf in de volgende levensfase de besmetting overbrengen op een andere gastheer: Eenmaal besmet, altijd besmet!

Schapenteek

Wij kunnen door een beet van een besmette teek de ziekte van Lyme oplopen. Deze infectieziekte wordt veroorzaakt door de bacterie *Borrelia burgdorferi*. Maar de ene *Borrelia* bacterie is de andere niet. Teken (meestal nimfen) die op vogels bloed gezogen hebben kunnen besmet raken met een andere *Borrelia*soort dan teken die muizenbloed verorberd hebben. Het is de schapenteek, (*Ixodes ricinus*) die de *Borrelia* bacterie overbrengt. Omdat de besmetting niet van het volwassen vrouwtje op de eieren overgaat zijn

larven normaliter niet besmet met deze bacterie. Larven kunnen wel besmet worden door bloed te zuigen van muizen. De besmetting gaat vervolgens wel over op de nimfen en daarna op de volwassen teken. De kans om besmet te worden is het hoogst bij volwassen teken, vervolgens bij de nimfen. Bij de larven is de besmettingskans het kleinst.

Onderzoek

Omdat teken niet alleen lastig zijn maar onze gezondheid kunnen bedreigen, wordt er op verschillende plekken onderzoek gedaan. Het RIVM werkt samen met huisartsen om te kijken of de besmetting bij mensen teruggedrongen of bestreden kan worden. Universiteit Utrecht werkt samen met de dierenartsen, omdat ook dieren schadelijke gevolgen ondervinden van tekenbeten. Wageningen Universiteit en de Natuurkalender verzamelen de gegevens van het veldonderzoek. Ieder eerste weekend van de maand wordt op steeds dezelfde locaties een vaste route gelopen, waarbij de teken worden verzameld op een wit laken. Vrijwilligers van het IVN steken hierbij de handen uit de mouwen. De teken komen terecht bij Frans Jacobs van Wageningen Universiteit. Hij telt ze en stelt vast om welke soort het gaat.

Vogelliefhebbers

Recent zijn ook vogelwerkgroepen en vogelringers actief bij het opsporen van teken. Ook het Vogelringsation het Gooi van onze Vogelwerkgroep werkt daar aan mee. Soms zijn het schapenteken die van vogels houden, maar er zijn ook teken die heel specifiek op vogels parasiteren. Op vogels parasiterende soorten zitten gewoonlijk vastgezogen rond de ogen, de snavelrand en andere plaatsen op de kop of de nekstreek. Dit zijn de plaatsen waar de teek de minste kans heeft weggepikt te worden. Zo heeft *Ixodes livides* bijvoorbeeld

een voorkeur voor Oeverzwaluwen. De nuchtere larven van deze teek overwinteren in de nesten van de Oeverzwaluwen. Wanneer de vogels in mei terugkeren van hun winterverblijfplaatsen, storten ze zich op de vogels. De volgezogen larven vervellen tot nimfen in de periode eind juni begin juli, hét moment dat de jonge Oeverzwaluwen nog in de nesten zijn. De nimfen slaan hun slag en zuigen hun bloed voornamelijk uit de jonge vogels. De volwassen teken hebben zich eind juli, begin augustus ontwikkeld. Zij parasiteren zowel op jonge als op oude Oeverzwaluwen. Het volgezogen vrouwtje legt haar eieren in het nest en hieruit kruipen de larven die in het oeverzwaluwnest overwinteren. Hun levenscyclus speelt zich helemaal af in de nesten van deze vogelsoort.

Nog meer teken die van vogels houden

Ixodes arboricola. (vogelteek)

Vogels die nestelen in holtes (holenbroeders) zijn het meest geschikt als gastheer voor de *ixodes arboricola*. Vooral holten en nestkasten die jaarlijks opnieuw gebruikt worden door dezelfde gastheer of zijn soortgenoten zijn ideaal voor deze teek. Op deze vogels kunnen dit soort teken het gehele jaar worden aangetroffen.

Argas reflexus komt oorspronkelijk voor in het Midden - Oosten. Deze soort heeft zich verspreid over Europa en grote delen van Azië door de gedomesticeerde duif, waar de teken op parasiteren. Andere gastheren zijn hoenders en eenden. In Nederland is deze teek tot nu toe alleen op duiven vastgesteld. De teken eten alleen 's nachts. Overdag houden ze zich schuil in de naden en kieren van het duivenhok.

Dermacentor reticulatus houdt niet zo van het kleine grut. Deze teek wordt vooral aangetroffen op vee en groot wild, maar de nimfen willen ook wel op vogels parasiteren. Deze tekenssoort brengt nogal wat ziektes over: *Babesia bovis* bij runderen, *Piroplasma caballi* en *Nuttallia* bij paarden en *Babesia canis* bij honden. De meeste honden overleven de besmetting alleen als ze binnen 24 uur worden behandeld, of met een vaccinatie worden beschermd.

Ixodes pari is een zeldzame op vogels parasiterende teek waarover niet veel bekend is. Deze tekenssoort is wel aangetroffen in de strooisellaag in oud bos onder roekenkolonies.

GASTHEREN

Er wordt bij teken onderscheid gemaakt tussen 'reservoir hosts' en 'reproduction hosts'. Reservoir hosts zijn gastheren van teken die besmet kunnen zijn met *Borrelia*. Een teek die bloed zuigt van een 'reservoir host' raakt besmet. Reservoir hosts hebben zelf geen last van de *Borrelia*. Reproduction hosts zijn gastheren van teken die een besmetting niet doorgeven. Dit zijn bijvoorbeeld runderen, herten, reeën, zwijnen etc. De meestal volwassen teken die op de dieren parasiteren raken niet besmet met *Borrelia*. Deze dieren worden reservoir hosts genoemd omdat de teken op hen bloed zuigen voor het leggen van eieren.

Literatuur :

Bronswijk, J.E.M.H. van, Rijntjes, R.H. Garben, A.F.M., & Vos, H. 1979. De teken (Ixodida) van de Benelux-landen. Wetenschappelijke Mededelingen K.N.N.V.

Met dank aan Frans Jacobs.